

Svensk beredskapspolis

- behövs den?

En studie av beredskapspolisens roll inom svensk krishantering under 2000-talet

Författare: Ebrahim Nikkhah-Dehkordi
Examinator: Kristina Lindholm

Innehållsförteckning

	Sidnr:
1. Inledning	3
1.1 Syfte	4
1.2 Frågeställning	4
1.3 Avgränsning	5
2 Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning	5
3. Metod och material	9
4 Bakgrund	9
4.1 Beredskapspolisen	10
4.2 Särskilda och allmänna beredskapspolisen	10
4.3 Utbildning och investering	12
4.4 Rekrytering	13
4.5 Övergripande mål för beredskapspolisen	13
4.6 Fakta om EU-toppmötet i Göteborg år 2001	14
4.7 Fakta om Stormen Gudrun år 2005	15
5. Intervjuundersökning	16
6. Analys utifrån bakgrund, tidigare forskning och intervjuer	18
7. Avslutande diskussion	22
8. Referenslitteratur	25

---

1. Inledning

Beredskapspolisen är en dyrbar, nästan outnyttjad förstärkningsresurs till polisen. Den har använts två gånger sedan starten 1986. Första gången i samband med höjd beredskap¹ under Gulfkriget 1991 och andra gången i krishanteringen vid stormen Gudrun 2005.² Polismyndigheterna ute i landet söker tillstånd att vid behov få använda sig av beredskapspolisen men nekas gång på gång av Rikspolisstyrelsen. Detta väcker mitt intresse och utgör idén till denna uppsats. Varför finns en sådan resurs som beredskapspolisen när den ändå inte utnyttjas? För att kunna få svar på denna fråga kommer jag att undersöka vilken roll beredskapspolisen har haft under 2000-talet inom svensk krishantering.

I många länder runt om i världen finns motsvarigheter till vår svenska beredskapspolis. I till exempel England finns sedan mitten av 1960-talet ”special constables” som är tillgängliga för deltidstjänstgöring.³

Från och med januari 2009 får Rikspolisstyrelsen självständigt besluta om användningen av beredskapspolisen under fredstid. Tidigare var det en fråga som skulle godkännas av regeringen innan Rikspolisstyrelsen fick ta beslut. För att nämna ett exempel så var det regeringen som medgav att Rikspolisstyrelsen skulle få bestämma om man skulle använda sig av beredskapspolisen vid stormen Gudrun. Även vid Kungsbackaolyckan, fågelinfluensan, översvämningarna i västra Sverige och stormen Per godkände regeringen att Rikspolisstyrelsen fick använda beredskapspolisen, vilket de dock valde att inte göra. Rikspolisstyrelsen har beslutat att inte tillstyrka begäran om användning av beredskapspolisen från polismyndigheten i Västmanland inför Power Meet⁴ sommaren 2009.⁵ Rikspolisstyrelsen har ännu inte tagit något beslut om polismyndigheten i Västerbottens läns begäran om att få använda beredskapspolisen vid ministermötet i Umeå 2009.⁶

---

¹ Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap i samband med risk för väpnat angrepp. Under högsta beredskap är totalförsvar all samhällsverksamhet som då skall bedrivas. Totalförsvar består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Lag (1996:1470). Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap, 1 §, <http://www.notisum.se/rnp/SLS/LAG/19921403.htm> 2009-07-31.

² Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s. 17, 25-26

³ Tehlin, K och Svantemark, K, Polis i kris, s 38, Timbro förlag, Stockholm 2005

⁴ Power Meet är stort internationell bilträff i Västerrås med gamla bilar, främst amerikanska.

⁵ Rikskriminalpolisens beslutsprotokoll, 2009-04-07, Diariennr. A-134-366/09.

⁶ Polismyndigheten i Västerbottens län, begäran om användande av beredskapspolis, 09-03-17, (A 125-1249/07).

Följande ansökningar om att få använda beredskapspolisen har inkommit efter år 2000:

- EU-toppmötet i Göteborg 2001
- Efter 11:e septemberdåden 2001
- Konferensen mot folkmord år 2004
- Stormen Gudrun år 2005
- Kungsbackaolyckan år 2005
- Fågelinfluensan år 2006-2008
- Översvämningar i västra Sverige åren 2006 och 2007
- Stormen Per år 2007
- Power Meet i Västerås sommaren 2009
- Ministermötet i Umeå hösten 2009

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utifrån rapporter, intervjuer, motioner, remissvar, utredningar samt vetenskaplig litteratur och forskning undersöka vilken roll beredskapspolisen haft inom svensk krishantering under 2000- talet.

1.2 Frågeställning

Regeringen har vid flera tillfällen godkänt att Rikspolisstyrelsen på begäran av polismyndigheterna får besluta om användning av beredskapspolisen. Rikspolisstyrelsen har valt att inte utnyttja möjligheten. I andra fall har det varit tvärtom. Polismyndigheter har via Rikspolisstyrelsen ansökt om att få använda beredskapspolisen men har då fått avslag på sin begäran från regeringen. Min övergripande frågeställning i denna uppsats är:

Vilken roll har beredskapspolisen haft inom svensk krishantering under 2000-talet?

Svaret på denna övergripande frågeställning bör kunna resultera i att jag även kan få fram ett svar på min direkta följdfråga, ***behövs beredskapspolisen?***

1.3 Avgränsning

Det centrala ämnet som jag undersöker i denna uppsats är en statlig organisations roll inom svensk krishantering, nämligen beredskapspolisens. Det finns ingen tidigare forskning om beredskapspolisen vilket gör mitt uppsatsarbete en aning komplicerat, men jag har valt att använda mig av angränsande forskningslitteratur och utredningar. Krisberedskapsmyndighetens⁷ utvärdering av beredskapspolisens insatser under 2000-talet har varit en viktig informationskälla. Jag har valt att ge exempel på två kriser i Sverige där beredskapspolisen hade en uttalad roll. Dessa kriser är EU-toppmötet i Göteborg 2001 och stormen Gudrun 2005. Anledningen till att jag begränsar mig till att noggrannare studera dessa båda kriser är att de representerar två i sitt slag, helt olika nationella kriser. Den ena totalt oförutsedd medan den andra handlade om ett planerat politiskt möte. Slutligen har jag genomfört djupintervjuer där jag samlat in reflektioner från personer som har direkt anknytning till beredskapspolisen.

2. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

Det finns ingen tidigare svensk forskning om beredskapspolisen. Det finns däremot amerikanska studier som handlar om polisprofessionalisering och privat polisverksamhet i USA under 1800 och 1900-talet. Vetenskaplig forskning finns även om vad som kännetecknar kriser och krishantering. Denna forskning använder jag som utgångspunkt och jämför med behovet av att få använda beredskapspolisen vid kris⁸.

Sundelius menar i sin bok, *Krishantering på svenska*, att en effektiv krishantering berör flera nivåer i samhället, även många av dess funktioner. I en krissituation är det nödvändigt att ledningssystemet fungerar. Systemet kan bestå av en kedja mellan kommunstyrelse, länsstyrelse, centrala myndigheter och regeringen. Kommunikationen mellan myndigheter

---

⁷ Denna myndighet har liksom Räddningsverket och Styrelsen för psykologiskt försvar upphört. Från och med 1:a januari 2009 har istället en ny sammanhållen myndighet startat, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB. <http://www.krisberedskapsmyndigheten.se>, 2009-08-04.

⁸ 1. Betydande värden står på spel(hotat). 2. Begränsad tid står till förfogande. 3. Omständigheterna präglas av betydande osäkerhet. Sundelius m.fl., *Krishantering på svenska*, s.13, Nerénus och Santénus förlag, Stockholm, 1997.

och media måste fungera och rutinerna liksom befogenheterna ska vara väl kända av dem som ska hantera krisen.⁹

Även om det i aktuell stund finns en beredskap hos myndigheter, företag och allmänheten är den kanske inte alltid rätt utformad sett till vad som kan inträffa. Så var det, enligt Renemark, 2007, i fallet med stormen Gudrun. Författaren skriver att stormen Gudrun är den i särklass största trädfällaren vi känner till och refererar då till fakta från SMHI 2005.¹⁰ Trots att man kan förbereda sig och även dra lärdom från tidigare kriser kan det vara svårt att motivera full beredskap inför alla de saker som potentiellt kan inträffa i ett område. Gudrun slog till hårt men krisen kunde enligt författaren ha blivit ännu större om stormen drabbat större delar av landet.¹¹

Jan Joel Andersson, forskare i samhällssäkerhet och privatoffentlig samverkan inom skydd av kritisk infrastruktur samt i svensk och europeisk försvars- och säkerhetspolitik, har studerat privatoffentliga partnerskap inom krisberedskap. Han menar att det moderna samhället är mycket sårbart och att det behövs samverkan mellan privata och offentliga organisationer.¹² Andersson drar slutsatsen att nationell krisberedskap och samhällssäkerhet handlar om att skydda samhället mot effekterna av avsiktliga och oavsiktliga avbrott i kritiska infrastrukturer, som el- och vattenförsörjning, IT- och telekommunikationer, hälso- och sjukvård, transporter och finansiella system. Han menar att nationell krisberedskap idag utgör en mer komplicerad utmaning än vad hotet om militär invasion gjorde under *Kalla kriget*.¹³ Hans artikel styrks av Krisberedskapsmyndighetens utvärdering där man kan läsa om hur det militära hotet mot Sverige har minskat de senaste decennierna och hur beredskapspolisens roll blivit allt viktigare vid kris och extraordinära händelser¹⁴. Krisberedskapsmyndigheten skriver också i sin utvärdering att det militära hotet mot Sverige under flera decennier har minskat och att höjd beredskap har minskat i sin betydelse vilket i sin tur gör att beredskapspolisens arbete nu är mer inriktat på svåra och påfrestande situationer för samhället, som till exempel en kris och extraordinära händelser utgör.¹⁵

I Krisberedskapsmyndighetens utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, presenteras bedömningar av beredskapspolisens insats efter stormen Gudrun. Där står också preciserat när

---

⁹ Sundelius m.fl. ,Krishantering på svenska, (förord av Ericsson, S) Nerénus och Santérius förlag, Stockholm, 1997.

¹⁰ SMHI:s Faktablad nr 25 2005, s.12.

¹¹ Renemark, Organisering kring hot och risk, s. 145, Studentlitteratur, Pozkal, Polen, 2007.

¹² Mört & Sahlin-Andersson, Privat Offentlig Partnerskap, Författarna och SNS Förlag, Stockholm 2006, s.146.

¹³ Mört & Sahlin-Andersson, Privat Offentlig Partnerskap, Författarna och SNS Förlag, Stockholm 2006, s.175.

¹⁴ Extraordinära händelse, avser en situation som avviker från den normala och innebär en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner som kräver skyndsamma insatser.

¹⁵ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.20.

beredskapspolisen ska användas. (...) ”Beredskapspolisen ska användas i samband med extrema väderhändelser”.¹⁶ Stormen Gudrun ansågs vara en sådan händelse. Gudrun innebar en nationell katastrof. Enligt Sundelius kan en sådan definieras som en ”svår påfrestning” på nationell nivå.¹⁷ Enligt utvärderingen kräver samhället att samordnade resurser sätts in då särskilt svåra och påfrestande situationer uppstår i fredstid. Vid sådana extraordinära händelser och kriser behövs insatser från flera aktörer samtidigt i samhället.¹⁸

Beredskapspolisen är inget svenskt fenomen utan har motsvariga organisationer i många länder i världen. Det finns historisk forskning om polisprofessionalisering och så kallad ”private policing” i England och USA. Erik H Monkkonen, UCLA, professor i historia, har skrivit artikeln *History of Urban Police* och menar att polisens arbetsuppgifter, i ett historiskt perspektiv, inte alltid har varit självklara. I London, England, var det Robert Peel som först organiserade polisen år 1820. Före det fanns det bara så kallade dagkonstaplar och nattvakter. Hans nya poliskår var som en blandning av militär- och civilförsvaret. Denna polis, The Metropolitan Police of London utgjorde mallen för USA:s första poliskår. Den löste såväl taktiska som politiska problem. Konstaplarna tvingade lagbrytare att böta till dem direkt på gatan och många satte i system att arrestera alkoholpåverkade personer för att få en fast inkomst.¹⁹

I USA började uniformerad polis patrullera på gatorna först under 1800-talets senare del. Istället för att driva in böter från personer på gatan fick de nu lön från staden där de arbetade. Polistätheten ökade från drygt en till två poliser per 1000 invånare vilket är en siffra som stämmer ganska väl överens med dagens polistäthet i USA. Deras arbete blev mer specificerat och inriktat på brottsförebyggande och brottsbekämpande åtgärder.²⁰

Upplopp bland arbetare var vanligt i USA vid denna tid och forskare menar att satsningen på den uniformerade polisen var ett resultat av att makthavarna var trötta på oordningen på gatorna. En av det mest uppmärksammade fackliga konfrontationerna i den amerikanska historien är lockouten i Homestead 1892. Då tvingades man att sätta in över 400 privata vakter från Pinkerton National Detective Agency. 16 människor fick sätta livet till. Sju agenter / vakter och nio strejkande arbetare. Detta menar Monkkonen var den första synliga formen av privat polisverksamhet i USA. De arbetade i ett vinstsyfte och han skriver också att

---

¹⁶ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.20.

¹⁷ Sundelius m.fl. , Krishantering på svenska, s.13 Nerénus och Santérius förlag, Stockholm, 1997.

¹⁸ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.20.

¹⁹ Monkkonen Eric H, Modern Policing, s.549-550, University of Chicago press, 1992.

²⁰ Monkkonen Eric H, Modern Policing, s.554, University of Chicago press, 1992.

det handlade om en ”privat kapitalistisk armé”.²¹ Privata polisstyrkor som Pinkertons och Burns arbetade över de politiska gränserna enbart för ekonomisk vinnings skull. Andra uppstickare inom privat polisverksamhet var den så kallade Citizens´Allience som grundades i Minneapolis 1917 för att stötta yrkespolisen i deras arbete vid vilda strejker. Citizens´Allience var en grupp affärsmän som volontärmässigt hjälpte polisen, men syftet var också att behålla Minneapolis som en ” öppen affärsstad”. Alliansens medlemmar beväpnade sig dock med klubbor och vapen och gav sig amatörmässigt in i strid med strejkare och ingripandet resulterade i att människor dog. De hade inte rätt utbildning för att ingripa och de använde mer våld än vad som ens var legitimt för de yrkesverksamma poliserna. Alliansen upplöstes inte men användes efter detta missöde till andra arbetsuppgifter, exempelvis vid utredningar och patrullarbete.²²

I de södra delarna av USA förekom mer våld än i de norra. Där hade man inte samma polisorganisation som i norra USA. I New Orleans till exempel, hade man en poliskår som liknas vid en militärstyrka som patrullerade på gatorna för att kontrollera slaverna. De sköt civila åskådare och där var det mer sannolikt att en polis skulle bli skjuten av en kollega än av en civil skytt.²³ Det finns svenska exempel som är värda att nämnas i detta sammanhang. I Ådalen 1931 sköts fem strejkande arbetare ned av militär. Kanske hade ännu fler dödats om inte en musikant i tåget hade haft sinnesnärvaron att blåsa eld upphör.²⁴ En annan skottlossning då militären var inblandad var i Södermanland, våren 1979. Två polismän beväpnade med K-pistar blev beskjutna av hemvärnsmän som bevakade ett mobiliseringsförråd. Skottväxling uppstod och en polisman skadades allvarligt.²⁵ En viktig aspekt angående beredskapspoliser är att Polisförbundet anser att beredskapspolisen borde läggas ner för att istället ersättas av Hemvärnet.²⁶ Hemvärnet saknar polisiära befogenheter och deras utbildning syftar till väpnad strid. Enligt beredskapspolisföreningens hemsida har hemvärnet inte en enda timmes utbildning i polisiära moment eller räddningstjänst. De får heller inte ingripa vid till exempel vägspärrar, fordonskontroller och områdesbevakning.²⁷

---

²¹ Monkkonen Eric H, Modern Policing, s.563, University of Chicago press, 1992.

²² Monkkonen Eric H, Modern Policing, s.565, University of Chicago press, 1992.

²³ Monkkonen Eric H, Modern Policing, s.574-575, University of Chicago press, 1992.

²⁴ Yelah.net, <http://www.yelah.net/articles/analys22006051/>, sökning gjord 090823.

²⁵ Lagen.nu, Rättsfall NJA 1981, s.1135, <https://lagen.nu/dom/nja/1981s1135/> , 2009-08-20.

²⁶ Polisförbundet, beredskapspolisen och hemvärnet i fokus, <http://www.polisforbundet.se/Texteditor/DisplayAttachment.aspx?id=3129> , 2009-05-18.

²⁷ Beredskapspolisföreningen, information och fakta, s.4-5, <http://www.beredskapspolisen.org/downloads/Beredskapspolisfakta.pdf>., 2009-09-05.

Försvarsmakten skriver att Hemvärnets huvuduppgift är att skydda, bevaka och ytövervaka samt stödja samhället vid svåra påfrestningar.²⁸

3. Metod och material

Jag använder mig av vetenskaplig litteratur som behandlar forskning om kris, krishantering, polisprofessionalisering och jämför dessa teorier med Krisberedskapsmyndighetens utvärdering av beredskapspolisen.

Jag genomför en kvalitativ undersökning i min uppsats genom analyser av texter och intervjuer.²⁹ Jag genomför djupintervjuer med ett antal personer som har direkt eller indirekt anknytning till beredskapspolisen. Jag redovisar inte intervjuerna i sin helhet utan jag lyfter fram de svar som direkt bidrar till att besvara uppsatsens frågeställning och att uppfylla dess syfte.

För att få ett vidare perspektiv på och omkring beredskapspolisens roll läser jag Rikspolisstyrelsens utvärdering av stormen Gudrun, utvärdering från Statens energimyndighet i samband med stormen Gudrun, den lagtext som omfattar beredskapspolisen samt flera utredningar från Krisberedskapsmyndigheten samt tidningsartiklar och skrivelser som förmedlar Polisförbundets åsikter. Jag har även undersökt forskningen kring polisens insats vid EU-toppmötet i Göteborg 2001.

4. Bakgrund

I detta avsnitt behandlas *Beredskapspolisen, Den särskilda och allmänna beredskapspolisen, Utbildning och investering, Rekrytering av beredskapspoliser, Övergripande mål för beredskapspolisen, Fakta om EU-toppmötet i Göteborg 2001, Fakta om stormen Gudrun 2005*. Under rubrikerna 4.1 och 4.2 följer några direkta utdrag ur krisberedskapsmyndighetens utvärdering. Jag vill förtydliga skillnaden mellan den *allmänna* beredskapspolisen (1986-2009) och *särskilda* beredskapspolisen (1999-2009). Jag går också närmare in på vilka övergripande mål som den särskilda beredskapspolisen arbetar mot och vilka regelverk som styr organisationen.

---

²⁸ Försvarsmakten.se, <http://www.mil.se/sv/Forband-och-formagor/Hemvarnet/> sökning gjord 2009-09-06.

²⁹ Bjereld m.fl., Varför vetenskap? Författarna och studentlitteratur 2002, Poland 2007.

4.1 Beredskapspolisen

Beredskapspolisen är en kostsam förstärkningsresurs till polisen, som har använts två gånger sedan starten 1986. Årskostnaden är mellan 10-20 miljoner kronor.³⁰

Beredskapspolisen har sina rötter i de enheter för ordnings- och bevakningstjänst, som bildades inom civilförsvaret i slutet av andra världskriget. Dessa enheter hade ansvar för ordningen vid civilförsvarsverksamheten och för bevakning av viktiga totalförsvarsanläggningar. 1980 föreslog regeringen att civilförsvarets ordningsuppgifter skulle överföras till polisväsendet, och att bevakningsuppgifterna skulle överföras till försvarsmakten (prop. 1979/80: 100). Bland annat skulle ordningsuppgifterna handla om att upprätthålla ordning vid utrymningsoperationer, upprätthålla avspärningar och utöva allmän trafikreglering vid skadeplatser samt ingripa mot störningar i samband med pågående civilförsvarsverksamhet.³¹

Ordningsuppgifterna överfördes till polisen år 1986 då regeringen beslutade om förordningen (1986:616) om beredskapspolisen. Även bevakningsuppgifterna kom sedan att övertas av polisväsendet och organisationen för beredskapspoliser byggdes då upp för att ansvara både för ordnings- och bevakningsuppgifter.³²

4.2 Särskilda och allmänna beredskapspolisen

Under 1990-talet bedömde regeringen att antalet beredskapspoliser på sikt borde utökas. Särskilt framhölls behovet av ytterligare personal för bevakning av totalförsvarets skyddsobjekt vid höjd beredskap. Vidare föreslogs att beredskapspolisorganisationen skulle delas upp i en särskild del och en allmän del.³³

Den särskilda delen skulle bestå av 5000 totalförsvarspliktiga med 19 dagars utbildning i bland annat antisabotageverksamhet och utgöra en kvalificerad resurs för insatser vid höjd beredskap, medan den allmänna delen av beredskapspolisen skulle användas för bland annat bevakning av skyddsobjekt och uppgå till 10 000 försvarspliktiga. Det viktiga i detta förslag

---

³⁰ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s. 5.

³¹ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.12.

³² Utökad användning av beredskapspolisen (Ju/4576/PO, Ju 2005:A), s.15-16.

³³ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.12.

om utökning var att den särskilda beredskapspolisen skulle kunna bli en kvalificerad resurs för insatser i ett tidigt skede vid höjd beredskap.³⁴

När hotbilden förändrades och säkerhetsbegreppet vidgades under 1990- talet uppmärksammades allt mer risken för uppkomsten av fredstida krissituationer. Dessa förändringar påverkade också synen på behovet av beredskapspolisen vid svåra påfrestningar³⁵ på samhället.³⁶ Ett sådant behov aktualiserades av Rikspolisstyrelsen i samband med förberedelserna inför millennieskiftet, den s.k. IT-omställningen.³⁷

År 1999 öppnades möjligheter för användning av beredskapspolisen i fredstid. I beredskapspolisförordningen (1986:616) skrevs in att beredskapspoliser kunde användas även när samhället utsätts för eller riskerar att utsättas för ”särskilt svåra och påfrestande situationer från ordnings- och säkerhetssynpunkt” under förutsättning att de har tecknat avtal med Rikspolisstyrelsen.³⁸ Därmed skapades dagens beredskapspolisorganisationen som bygger på frivillighet där kontraktskrivna beredskapspoliser tjänstgör med polismans befogenhet i vissa fredstida situationer efter beslut av Rikspolisstyrelsen.³⁹ Beredskapspoliserna är frivilliga och har andra arbeten i vardagen. Några exempel på deras yrken och utbildningar är ordningsvakter, jurister, läkare, snickare och civilanställda inom polisen. Idag finns ca 1200 beredskapspoliser och regeringens mål är att det ska finnas 1500 civilpliktiga och 320 yrkespoliser.⁴⁰

Behovet av att använda beredskapspolisen sedan 2005 fram till 2009 har formulerats i samband med extrema väderhändelser och vid händelser då det funnits risk för spridning av farliga ämnen.⁴¹ Beredskapspolisen är i nuläget organiserad i 30 avdelningar där varje avdelning består av en avdelningschef, en stabsgrupp och två troppar med tre grupper om ca åtta beredskapspoliser i varje. För varje grupp ska det finnas en yrkespolis som chef.⁴²

---

³⁴ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.12-13.

³⁵ Svåra påfrestningar utgörs av olika slag av extrema situationer med låg sannolikhet. Tillståndet är av en sådan karaktär att det medför att allvarliga störningar uppstår i viktiga samhällsfunktioner. Detta kräver att insatser från flera olika myndigheter och organ samordnas för att kunna hantera situationen och begränsa konsekvenserna.

Nylén Lars, Operativ ledning, s.9, Rikspolisstyrelsen, Carlshamn Tryck & Media 2006.

³⁶ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.13.

³⁷ Utökad användning av beredskapspolisen (JU/4576/PO, Ju 2005:A), s. 15-16.

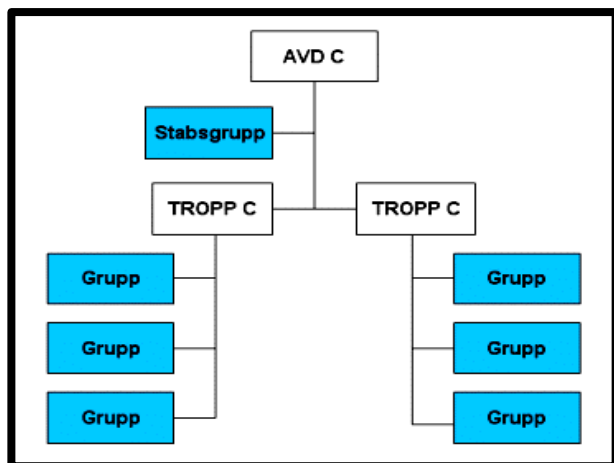
³⁸ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.13.

³⁹ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.13.

⁴⁰ Nyström Peter, poliskommissarie och chef för beredskapspolisen, Rikspolisstyrelsen.

⁴¹ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.25.

⁴² Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.13.

4.3 Utbildning och investering

För att höja kompetensen genomförs satsningar på grundrepetitions-, stabs- och ledarskapsutbildningar. Grundutbildningen är drygt 5 veckor. Därefter genomförs en veckas repetitionsutbildning vartannat år. Utbildningen omfattar bland annat självskydd, hantering av handfängsel, gripandetekniker, expanderbar batong, kartkunskap, radiosamband, fordonskontroll, CBRN⁴³-kunskap och explosiva medel, ingripande mot folkmassa, vapenhantering (pepparspray, pistolen Sig Sauer), brandskydd, eftersök av försvunnen/farlig person (enligt MSO⁴⁴-konceptet), taktisk genomsökning av fastighet, utrymning evakuering och bevakning(vid till exempel farlig smitta), polisiär kommendering, trafikdirigering, alkoholutandningsprov samt kommunikativt och taktiskt förhållningssätt.⁴⁵ För att få arbeta som beredskapspolis måste man vara godkänd i samtliga ämnen som ingår i utbildningen. Det sker en noggrann granskning av personens lämplighet och färdighet därefter tar utbildning och övning vid. Instruktorernas bedömning av personens lämplighet är avgörande för att någon ska godkännas som beredskapspolis.⁴⁶ Polishögskolan ansvarar för utbildningen.⁴⁷

⁴³ Begrepp, CBRN står för kemiska (C), biologiska (B), radiologiska (R), nukleära (N) hot och risker <http://www.mil.se/skyddc/Vad-ar-CBRN>, 2009-07-19.

⁴⁴ MSO-konceptet, Managing Search Operations, är ett arbetssätt för att finna försvunna personer som infördes i slutet på 90-talet. Nyström Peter, poliskommissarie och chef för beredskapspolisen, Rikspolisstyrelsen.

⁴⁵ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.26 och beredskapspolis föreningen,

http://www.beredskapspolisen.org/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=53.

⁴⁶ Nylander C-G, polisinspektör och rekryteringsansvarig Norrort, polismyndigheten i Stockholms län.

⁴⁷ Beredskapsföreningen, 2009-04-14,

http://www.beredskapspolisen.org/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=53.

Under de senaste åren har beredskapspolisen tilldelats mellan 20-30 miljoner kronor / år vilket den inte har förbrukat. Den faktiska kostnaden har legat på mellan 10-20 miljoner kronor. På grund av att utbildningsplatser stått tomma har det uppstått en skillnad mellan tilldelade medel och den faktiska kostnaden i slutänden.⁴⁸

4.4 Rekrytering

Pliktverket och polismyndigheten ansvarar för rekryteringen av beredskapspoliser och stor vikt läggs vid den personliga lämpligheten.⁴⁹ Rekryteringen går till på olika sätt vid olika polismyndigheter. Att ha svenskt medborgarskap, minst ha fyllt 20 år, inneha körkort lägst B-klass och god fysik är de grundläggande kraven. Den sökande ska dessutom vara ostraffad och ha en god rättsuppfattning. Det görs även en registerkontroll och säkerhetsklassning för att kontrollera att den sökande är ostraffad för brott och att personen inte har några kopplingar till kriminella nätverk eller liknande.⁵⁰ De sökande ska därefter godkännas av länspolismästaren i respektive polismyndighet.⁵¹

4.5 Övergripande mål för beredskapspolisen

Regeringen har idag formulerat uppgifter för beredskapspolisen i förordningen 2008:1097. Här följer en sammanfattning av innehållet i dessa paragrafer.⁵²

- Vid höjd beredskap eller när regeringen beslutat om tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsplikt, 4kap. 8§ (1994:1809) ska beredskapspoliser kallas in till polismyndigheterna.
- Vid allvarliga eller omfattande störningar från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, eller vid risk för sådana störningar på samhället får beredskapspoliser som ingått avtal med Rikspolisstyrelsen kallas in till en

---

⁴⁸ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.37.

⁴⁹ http://www.beredskapspolisen.org/index.php?option=com_content&view=article&id=25:vad-staells-det-foer-krav-pa-den-som-vill-bli-saerskild-beredskapspolis&catid=31:om-beredskapspolisen, 2009-07-23.

⁵⁰ <http://www.polisen.se/Om-polisen/Sa-arbetar-Polisen/Krisarbete/Beredskapspolisen/Antagningskrav-beredskapspolisen>, 2009-07-23.

⁵¹ Nylander C-G, polisinspektör och rekryteringsansvarig Norrort, polismyndigheten i Stockholms län.

⁵² <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20081097.HTM>, 2009-07-19.

polismyndighet. Deras uppgift är då att delta i polisverksamhet som har anknytning till befolkningsskydd eller räddningstjänst.

- Beredskapspoliser får även utföra andra polisiära uppgifter såsom, bevakningsuppgifter, tillträdesskydd och transporter.
- När beredskapspoliser deltar i polisverksamhet enligt 2§ (punkt 1) får de inte användas i situationer eller för uppgifter där det finns en påtaglig risk för att de kan komma att använda våld mot enskilda.
- Sammanfattningsvis anges två övergripande uppgifter eller målformuleringar i förordningen för beredskapspolisen/verksamheten: Risk för väpnat angrepp (höjd beredskap) och särskilt påfrestande situationer ur ordnings- och säkerhetssynpunkt.

4.6 Fakta om EU-toppmötet i Göteborg år 2001

I juni 2001 hamnade Sverige, och framför allt Göteborg i det internationella rampljuset på ett dessförinnan ojämförbart sätt. Det vi minns är upplopp längs Avenyn, brinnande bildäck och skjutande poliser. EU-kommenderingen var en av de största i svensk historia och prövade polisens förmåga och kompetens på ett extraordinärt sätt.⁵³

Det var första gången under 2000- talet som det fanns behov att använda beredskapspolisen i fredstid på grund av hotande ordningsstörningar och våldsamheter. Även säkerhetspolisen, SÄPO ansåg att beredskapspolisen skulle kallas in för att inte EU-toppmötet i Göteborg skulle få uppleva ett scenario likt det vid EU-ordförandeskapets avslutande möte i Nice 12-13 december år 2000.⁵⁴ Polismyndigheten i Västra Götaland begärde redan den 13 december år 2000 att få kalla in 200-250 beredskapspoliser till mötet den 11-16 juni 2001. Bland annat skulle de kunna utföra bevakning av terrängen runt Landvetter flygplats och eventuellt Säve flygplats samt vissa färdvägar. Därmed skulle motsvarande antal yrkespoliser frigöras för användning i centrala Göteborg. På grund av ett missförstånd i kommunikationen mellan Rikspolisstyrelsen och Justitiedepartementet kunde inte beredskapspolisen tas i tjänst. Fast det fanns indikationer om att svåra störningar kunde uppstå under toppmötet gjorde Rikspolisstyrelsen en allmän begäran om användning av beredskapspolisen. Under en utfrågning i riksdagens konstitutionsutskott i april 2002 sa justitieminister Thomas Bodström

---

⁵³ Hanzén och Hagström, I krisen prövas ordningsmakten, s 183, Jure förlag, Stockholm, 2004.

att regeringen inte hade nekat polisen att använda beredskapspolisen under EU-toppmötet sommaren 2001, men att det heller inte var möjligt att bifalla en sådan generell begäran som det handlade om. Rikspolisstyrelsen kunde återkomma med en ny begäran men återkom aldrig.⁵⁵ Peter Nyström, chef för beredskapspolisen, berättar att Polismyndigheten i Västra Götaland inte hade kännedom om den särskilda beredskapspolisen som hade utbildning i ingrepp mot folkmassa till skillnad från den allmänna beredskapspolisen.

Vid massarresteringarna av 459 personer vid Hvidtfeldtska gymnasiet förbrukades en stor del av de polistimmar som stod till för fogande vilket i sin tur ledde till att förstärkning av ett hundra poliser begärdes in. Ändå saknade arresten både bemanning och beredskap för detta stora antal. Faktum är att arresteringarna bröt lugnet mellan polis och demonstranter. Demonstrationerna urartade. Risker för en svår påfrestning blev då förstärkt ytterligare, men polisen i Göteborg arbetade efter en egen modell, Göteborgsmodellen, vilken innebar att de trodde att demonstranterna skulle hålla sig lugna genom att polisen förhöll sig tillmötesgående och välvilliga mot dem.⁵⁶

I jämförelse med de polisinsatser som uppbådats utomlands skiljde sig Göteborg avsevärt på en punkt; Svensk polis klarar bara att ta ut tvåusen man i tjänst samtidigt. Förstärkningsresurser behövde sättas in enligt länspolismästaren i Västra Götaland som önskade att få ta beredskapspolisen i anspråk.⁵⁷ Totalt kostade EU-toppmötet i Göteborg polisen 80 miljoner kronor.⁵⁸

4.7 Fakta om Stormen Gudrun år 2005

Den 8-9 januari 2005 drabbades södra och mellersta Sverige av den värsta stormen sedan 1969. För första gången, sedan starten 1986, sattes då den *särskilda* beredskapspolisen in i tjänstgöring. Stormen Gudrun, som i vissa områden uppmätte orkanstyrka, det vill säga över 40 m/s, resulterade i en svensk naturkatastrof. Värst drabbades Kronobergs län. På kvällen den 10 januari saknade 90 000 abonnenter el- och teleförbindelser. Räddningsinsatserna påverkades av flera försvårande faktorer. Det var vinter och snö. Vindfällerna gjorde vägarna svårframkomliga. Människor i glesbygden var isolerade och sammanlagt 700 000 hushåll i

---

⁵⁴ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article14029.ab>, Regeringen: tusen poliser måste räcka, 2009-08-15.

⁵⁵ Riksdag & departement 2002-04-12, <http://www.beredskapspolisen.org/images/rod.gif> 2009-08-15.

⁵⁶ Hanzén och Hagström, I krisen prövas ordningsmakten, s 189-190, 201, Jure förlag, Stockholm, 2004.

⁵⁷ Hanzén och Hagström, I krisen prövas ordningsmakten, s 185, Jure förlag, Stockholm, 2004.

⁵⁸ Hanzén och Hagström, I krisen prövas ordningsmakten, s 198-199, Jure förlag, Stockholm, 2004.

Sverige hade drabbats av elavbrott. Vädret försämrades med tilltagande vind och risk för fallande temperaturer. Det fanns också risk för ökad nederbörd och höga vattenflöden. Evakueringar av sjuka och vårdberoende hade påbörjats och eftersom ordinarie polisstyrka inte räckte till för att utföra sina polisiära uppgifter, beslutade regeringen den 11 januari att Polismyndigheten i Kronobergs län fick använda särskilda beredskapspoliser så länge behov fanns, men dock längst i två månader.⁵⁹

Behovet om att få använda beredskapspolisen formulerades inledningsvis den 10 januari 2005 i en skrivelse från polismyndigheten i Kronobergs län till Rikspolisstyrelsen. Läget beskrevs som mycket allvarligt. För utsatta och evakuerade områden krävdes en omfattande polisär insats bland annat för bevakning. Insatsen med beredskapspolisen bedömdes behövas pågå i två veckor. Den 11 januari 2005 begärde Rikspolisstyrelsen, i en skrivelse till regeringen att få använda beredskapspolisen. Denna begäran motiverades med att flera polismyndigheter i södra Sverige angett att några ordinarie förstärkningsresurser inte fanns tillgängliga. All tillgänglig polispersonal behövdes vid den egna myndigheten för att ta hand om de skador som stormen hade fört med sig i respektive län. Samma dag beslutade regeringen att Polismyndigheten i Kronobergs län fick använda särskilda beredskapspolisen så länge behov fanns, dock längst i två månader.⁶⁰

Dödsfall inträffade i återställningsarbetet – både vid skogsröjning och vid återuppbyggnaden av elnätet. Sammanlagt dog 20 människor till följd av stormen Gudrun.⁶¹

5. Intervjuundersökning

Jag har valt att ställa samma frågor till fyra personer som representerar aktörer som på något sätt har anknytning till beredskapspolisen. De personer jag intervjuat är Bengt Svenson Rikspolischef, Peter Nyström poliskommissarie och chef för beredskapspolisen på Rikspolisstyrelsen, Johan Larsson, beredskapspolis i Kronobergslän, jurist och kassör i beredskapspolisföreningen och Hans Björkman, polisförbundets ordförande i Kronobergs län. Jag har valt ut dessa intervjupersoner utifrån deras nuvarande yrkesbefattningar där de kommer i kontakt med frågor som rör beredskapspolisens uppdrag.

---

⁵⁹ Krisberedskapsmyndigheten, utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s. 26.

⁶⁰ Krisberedskapsmyndigheten, utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.26.

⁶¹ Energimyndigheten, <http://www.energimyndigheten.se/sv/Om-oss/Var-verksamhet/Trygg-energiforsorjning/Elforsorjning/Lardomar-fran-intraffade-elavbrott/Stormen-Gudrun/> 2009-02-15.

Genom att göra djupintervjuer har jag undersökt vad de utvalda tycker om beredskapspolisens insatser hittills, om huruvida det var rätt att använda dem vid stormen Gudrun eller inte och om det finns tillfällen när den borde ha satts in men ej använts. Jag har också försökt att få fram de intervjuades åsikter om beredskapspolisens framtid.

Den enda gången beredskapspolisen har använts i samband med en extrem väderhändelse är i samband med stormen Gudrun 2005. Samtliga intervjupersoner är eniga om att det var rätt att utnyttja resursen denna gång eftersom ordinarie yrkespoliser behövde förstärkning.

” - Eftersom regeringen i sin motivering konstaterar att stormen utgjorde en svår påfrestning på samhället i fred, att händelsen innebar en stor påfrestning på polisen i Kronoberg, att polismyndigheter intill var lika drabbade och inte kunde skicka förstärkning, att uppgifterna var polisiära och att myndighetsutövning inte kan delegeras. ”

” - Polisen hade inte klarat att utföra sina uppgifter väl utan beredskapspolisens insats. Om regeringen hade sagt nej hade de fått svårt att klara av sina uppgifter ” De intervjuade grundar sina svar på regeringens bedömning men också på att lagstiftningen stärker beslutet om att sätta in beredskapspolisen vid denna kris. Även polisförbundet i Kronobergs län anser att det var rätt att sätta in beredskapspolisen vid Gudrun och att man hade nytta av dem då.

Intervjupersonerna relativt eniga om att det var ett var riktigt beslut att inte använda beredskapspolisen under EU-toppmötet i Göteborg år 2001. De hade dock olika motiveringar.

” - När det är risk för bråk ska de inte användas. ”

” - Ja, fortfarande med hänvisning till att det då bedömdes som att det inte var en svår påfrestning på samhället i fred. ”

” - Regeringen hade kunnat göra den bedömningen om den fått samma information som polismyndigheten i Västra Götaland, som enligt min och många andras mening negligerade den hotbild som alla andra kände till. ”

En av de intervjuade svarade mycket utförligt på just denna fråga.

” - Under den perioden låg organisationen under förändring och beredskapspolisen hade ännu inte utbildning för ingrepp mot folkmassa, så beslutet var bra. De ska betraktas som en förstärkningsresurs. Beredskapspolisen skulle däremot ha använts för bevakning av flygplatserna utanför Göteborg, transport och bevakning av motorvägen där George Bush skulle färdas. Yrkespoliser som skötte dessa uppgifter kände stor frustration när de hörde alla larm och anrop från radio och visste att de inte kunde lämna sin post för att hjälpa sina kollegor. ”

På grund av den kritik som sittande regering fick i samband med krishanteringen av tsunamikatastrofen i slutet av december 2004 handlade en av mina frågor om huruvida

tsunamikatastrofen, och dess konsekvenser, påverkade beslutet om att sätta in beredskapspolisen vid stormen Gudrun. Även här var intervjupersonernas svar relativt samstämmiga. De menade att det handlade om två helt olika storheter av kriser.

” - Det har spekulerats men oavsett hanteringen av tsunamin så hade regeringen tagit detta beslut vid stormen Gudrun”.

Åsikterna hos de intervjuade går klart isär när det gäller frågan om det finns tillfällen när beredskapspolisen borde fått gå i tjänst men inte satts in. Det finns flera exempel där regeringen godkänt användande av beredskapspolis men där Rikspolisstyrelsen sedan bedömt att behov inte funnits. Ett sådant tillfälle var vid Kungsbackaolyckan 2005.

” - Det finns hinder i den gamla förordningen som ligger i vägen” , menar en av de intervjuade och fortsätter: - Stycket som säger att när det föreligger särskilt svåra påfrestningar på samhället i fred är svårdefinierbart. Det finns några som hävdar att senast Sverige utsattes för en svår påfrestning,(förutom stormen Gudrun) var under digerdöden på 1300-talet.”

En annan av de intervjuade tycker att man borde ha använt sig av beredskapspolisen vid folkmordskonferensen 2004.

”- Då skulle beredskapspolisen ha använts för att bevaka finlandsfärjorna och för trafikdirigering. Att bara använda sig av yrkespoliser och extrapersonal påverkade ordinarie polisverksamhet i Stockholm väldigt mycket.”

Polisförbundet har svarat kortfattat och utvecklar inte svaren. Det framgår tydligt att de tycker att beredskapspolisen ger en illusion av att vara riktiga poliser eftersom de bär liknande uniform och att de i framtiden bör läggas ner. Däremot medger intervjupersonen att beredskapspolisen gjorde en betydelsefull insats vid stormen Gudrun.

Åsikterna går isär när det gäller beredskapspolisens framtid men alla jag har diskuterat frågan med är eniga om att dagens samhälle är sårbart. Några tycker att beredskapspolisen ska finnas kvar i sin nuvarande form, Polisförbundet vill lägga ner den och en annan person menar att någon sorts förstärkningsresurs, lik beredskapspolisen, måste det finnas.

6. Analys - utifrån bakgrund, tidigare forskning samt intervjuer

Svensk beredskapspolis har en specificerad arbetsuppgift. Det finns tydliga riktlinjer för hur och när de ska användas. Nedan presenteras en sammanställning av när beredskapspolisen använts.

Händelsen efter år 2000 till juni 2009	Begäran från resp. Polismyndighet	Beslut från Rikspolisstyrelsen	Beslut från Regeringen
EU-toppmötet i Göteborg år 2001	Västra Götaland	Nej	Nej
Efter 11:e septemberdåden 2001	Stockholms län	Nej	Nej
Konferensen mot folkmord år 2004	Stockholms län	Nej	Nej
Stormen Gudrun år 2005	Kronobergs län	Ja	Ja
Kungsbackaolyckan tågolycka år 2005	Hallands län	Nej	Ja
Fågelinfluensan år 2006-2008	Rikspolisstyrelsen	Nej	Ja
Översvämningar i västra Sverige åren 2006 och 2007	Rikspolisstyrelsen	Nej	Ja
Stormen Per år 2007	Kronobergslän	Nej	Ja
Power Meet i Västerås, 2009	Västmanlands län	Nej	Ej regeringsbeslut
Ministermötet i Umeå hösten 2009	Västerbottens län	Ej klar, se vidare avslutande diskussion, s.23-24	Ej regeringsbeslut

Vid stormen Gudrun hann inte polisen med sitt vanliga polisiära arbete så som att skydda och bevaka företag, industrier, butiker och evakuerade bostäder. De hann inte heller att fullfölja räddningstjänstuppgifter vid evakuering.⁶² Den professionella polisen bedömdes behöva uppbackning av den särskilda beredskapspolisen. Stormen Gudrun var en extraordinär händelse som var både svår och påfrestande för samhället. Betydande värden stod på spel. Tiden var begränsad eftersom det var vinter och människor satt isolerade utan el och

---

⁶² Krisberedskapsmyndigheten, utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s. 26.

telefonförbindelse. Det fanns risk för människors hälsa om de inte blev evakuerade. Vädret utgjorde en osäkerhetsfaktor eftersom man inte visste hur det skulle påverka dem som redan var utan ström. Utgången var svårbedömd.

Varför valde Rikspolisstyrelsen att *inte* sätta in den särskilda beredskapspolisen vid EU-toppmötet i Göteborg? Med all fakta på bordet och som även framgår i intervjuundersökningen så kan de två typerna av kriser som stormen Gudrun och EU-toppmötet utgjorde, inte mäta sig med varandra på flera punkter. Stormen Gudrun var å ena sidan en oväntad extrem väderhändelse. EU-toppmötet var å andra sidan planerat i minsta detalj trodde man. Demonstrationerna urartade i Göteborg, men även om polisen hade fått använda sig av beredskapspolisen var de vid tillfället varken utbildade eller utrustade för att ingripa mot folksamlingar. Den *särskilda beredskapspolisen* hade däremot denna utbildning. En händelse som många förmodligen minns är skotten mot Hannes Westberg. Bilderna rullade i varenda nyhetssändning i flera dagar.

Mötet och eventuella konsekvenser var planerade i minsta detalj och om man hade valt att använda beredskapspolisen så hade det varit för att bevaka transportvägar vid och omkring flygplatserna i Göteborg. Beredskapspolisen ansågs inte som en lämplig resurs vid ett arrangemang som kunde medföra stora risker för allmänna ordningsstörningar så som var fallet i Göteborg 2001. Däremot kunde motsvarande yrkespolisiära resurser ha frigjorts till de kvalificerade arbetsuppgifterna i centrala Göteborg om beredskapspolisen fått sköta bevakningen vid vägarna och flygplatserna. ”Då ett negativt svar på begäran om den särskilda beredskapspolisen erhöles, gjorde polismyndigheten i Västra Götaland en hemställan den 5 mars 2001 om ytterligare 40 poliser för bevakningsuppgifter och 110 poliser för allmän ordning”.⁶³

Det är viktigt att yrkespoliserna får göra sitt jobb och att deras uppgifter är tydligt preciserade. Enligt historieprofessorn och polisforskaren Eric H Monkkonen fanns det redan i mitten av 1800-talet frivilligorganisationer och privat polisverksamhet som ville stötta yrkespoliserna vid extrema händelser. Exemplet är taget ur den amerikanska polishistorien. Då handlade det ofta om upplopp vid strejker. De privata polisernas ingripanden var inte alltid så lyckade utan slutade ibland med att människor fick sätta livet till. Visserligen var det länge sedan men det viktiga som man kan utläsa i forskningsresultatet är att den tidens motsvarighet till beredskapspolis inte hade rätt utbildning för sin uppgift. Detta har den svenska beredskapspolisen idag och det står i förordningen hur och när den ska sättas in.

---

⁶³ Hanzén och Hagström, I krisen prövas ordningsmakten, s 185, Jure förlag, Stockholm, 2004, PVG 2002:25.

Självklart är det av yttersta vikt att yrkespolisen gör sitt jobb och att de får rätt resurser för detta. Att utbilda fler poliser behöver dock inte vara den enda vägen. Att utbilda fler yrkespoliser är en ekonomisk fråga för samhället och en svår ledarskapsfråga för organisationen när det gäller arbetstagarnas prestation och motivation. Holgersson skriver i sin doktorsavhandling att polismän har en varierad arbetsprestation och att de snabbt tappat motivationen för vissa arbetsuppgifter.⁶⁴ Beredskapspoliser däremot är alltid i stand-by läge, med hög motivation för att rycka in vid behov. Det är dessutom en ekonomisk förlust när polisen väljer att kalla in styrkor från andra polismyndigheter istället för beredskapspolisen i sitt eget län. En organisation som beredskapspolisen är enligt mig ett nödvändigt komplement om den utnyttjas vid rätt tillfällen. Viktigt är också att de har en adekvat utbildning vilket de idag får.

Vid stormen Gudrun var problemflödet kraftigt och det fanns politiska intressen i att handla rätt. Det handlade om en *svår påfrestning på samhället i fred*. Låt oss tänka oss hur det hade varit om att det funnits över 20 000 poliser och stormen Gudrun drabbat hela Sverige eller åtminstone större delar av Sverige. Hade polisen klarat sig utan beredskapspolisens insatser? Hade samhället klarat krishanteringen utan frivilliga organisationers hjälp?

Polisförbundet centralt har kritiserat insatsen och förbundet menar att yrkespoliser hade kunnat utföra dessa insatser och att beredskapspoliser är chanslösa vid riktigt svåra situationer.⁶⁵ Poliskommissarien och chef för beredskapspolisen Peter Nyström vid Rikspolisstyrelsen, säger däremot i intervjun att polisförbundets medlemmar, med andra ord yrkespoliserna, aldrig hade haft samma möjligheter att göra lika många ingripanden utan beredskapspolisens hjälp. Den särskilda beredskapspolisen gjorde 228 ingripanden och säkerställde ordningen och säkerheten tillsammans med yrkespoliser i Kronobergs län efter stormen Gudrun.⁶⁶

Förordning om beredskapspolisen (2008:1097) 5§, ställer dock till en viss otydlighet. Vad menas med att beredskapspolisen som tjänstgör i polisverksamhet inte får användas i situationer eller för uppgifter där det finns en påtaglig risk för att de kan komma att använda våld mot enskilda? Annika Eriksson, polisintendent på operativa avdelningen vid polismyndigheten i Stockholms län och kommenderingsansvarig för EU-ministtermötet i Stockholm sommaren 2009, menar att det inte finns något behov av att använda

---

⁶⁴ Holgersson S, Yrke polis, s.5, GML Print on Demand AB, Stockholm 2007.

⁶⁵ Polisförbundet, artikel 2005-08-19, <http://www.polisforbundet.se/Document/ViewDocument.aspx?documentId=2114&areaid=10213&checkPA=1>.

⁶⁶ Nyström Peter, poliskommissarie och chef för beredskapspolisen, Rikspolisstyrelsen, särskilda beredskapspolisens händelserapport efter stormen Gudrun.

beredskapspolisen vid ministermötet i enlighet med 2§⁶⁷ i förordningen om beredskapspolisen och att myndigheten i Stockholms län klarar uppgiften själva. *”Dessutom finns det en facklig strid mot beredskapspolisen”*, tillade hon. Medan Peter Frisell, vice ordförande för polisförbundet i Stockholms län, säger *”att om man inte använder beredskapspolisen vid EU-ministermötet i Stockholm vet jag inte när man ska använda dem.”*

7. Avslutande diskussion

I min undersökning har jag kommit fram till att beredskapspolisen är en viktig organisation för polisen och samhället, i arbetet med krishantering och höjd beredskap. Polisförbundet vill lägga ner beredskapspolisen men samtidigt säger deras vice ordförande i Stockholms län, Peter Frisell, i en skrivelse om tvångskommendering att *”beredskapspoliser visar en större entusiasm i sitt arbete än tvångskommenderade poliser.”*⁶⁸ Även Holgersson, 2007, redovisar liknande erfarenheter i sin doktorsavhandling *Yrke polis*. Ett utökat antal utbildade poliser minskar behovet av beredskapspolisen på kort sikt. Varje myndighet, vars ansvarsområde berörs av en krissituation, skall vidta de åtgärder som behövs för att hantera konsekvenserna av denna. Myndigheterna skall samverka och stödja varandra vid en sådan krissituation. Dessutom ska varje myndighet årligen analysera om det finns en sårbarhet eller hot och risker som allvarligt kan försämra den egna verksamhetsförmågan.⁶⁹

Ett samhälle är skyldigt att försvara sina medborgare mot inre och yttre hot och att skapa trygghet. För att ett samhälle ska kunna klara denna uppgift är det viktigt att man tillvaratar alla resurser som finns och som man kan skapa. Polismän och tjänstgörande beredskapspoliser som deltar i rikets försvar anses enligt förordning (1990:12) totalförsvarets folkrättsförordning 3§ som kombattanter⁷⁰. Statliga myndigheter skall enligt förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap 1§ minska sårbarheten i samhället och utveckla en god

---

⁶⁷ 2§ (2008:1097), Beredskapspoliser som har ingått avtal med Rikspolisstyrelsen om tjänstgöring får också kallas in till en polismyndighet vid allvarliga eller omfattande störningar på samhället från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, eller vid risk för sådana störningar.

⁶⁸ Polisförbundets facktidning, Polis tidningen, Behövs beredskapspolisen, nr.3, April 2009.

⁶⁹ Förordningen om krisberedskap och höjd beredskap, 2006:942, 9§ risk- och sårbarhetsanalyser.

⁷⁰ Kombattanter har till uppgift att delta i de direkta striderna för att t.ex. försvara sitt land vid ett väpnat angrepp.
http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3260&doktyp=dir&rm=1996&bet=1996:16&dok_id=DIR1996:16, sökning 2009-08-11, som kombattanter anses de som tjänstgör i Försvarsmaktens krigsorganisation, Totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12), 2§.

förmåga att hantera sina uppgifter. Detta kan vara en motivering till att Rikspolisstyrelsen bör utnyttja beredskapspolisen i större omfattning.

Genom sina erfarenheter samlar polismän på sig en stor kunskapsbank rörande de problem som de konfronteras med på fältet.⁷¹ Holgersson nämner att polispersonal⁷² har olika färdigheter eller kunskaper.⁷³ Polisförbundet påstår att beredskapspoliser saknar den *”tysta kunskapen”*, med andra ord, den vardagliga yrkeserfarenheten. Det räcker dock inte med lång yrkeserfarenhet för att bli en god krishanterare. Metoder och planering vid en storskalig händelse skiljer sig betydligt från normalt arbete. Det krävs fortlöpande utbildning och övning för ett lyckat utfall.⁷⁴

Beredskapspolisens lyckade insats vid stormen Gudrun öppnade möjligheten för kommande insatser. Vid flera tillfällen godkände regeringen att Rikspolisstyrelsen efter begäran av polismyndighet fick ta beredskapspolisen i anspråk.

Beredskapspolisen bör utnyttjas mer. Det är inte försvarbart att satsa så stora summor pengar på en resurs som inte används. Beredskapspolisens roll i framtiden skulle även kunna vara att delta i insatser för internationellt fredsbevarande med polisiära arbetsuppgifter inom sitt kompetensområde. Detta tillstyrks även av ansvariga yrkespoliser inom beredskapspolisen och krisberedskapsmyndigheten efter övningarna Nordic Peace 2001 i Norge och 2002 i Sverige. Övningarna syftade till att förbättra förmågan att agera i en fredsbevarande insats under FN:s mandat och ledning vid en komplex krissituation som kräver både civil och militär medverkan.

Ordningsvakter⁷⁵ med två veckors kortutbildning får användas vid fotbollsmatcher där det förekommer användande av våld mot enskilda. Många är överens om att beredskapspoliser skall lyda under den förordningen och inte användas vid arrangemang, som till exempel fotbollsmatcher. Men i det fall där behovet av beredskapspoliser är som störst får de inte användas på grund av risk för användning av våld. Jag vill poängtera att det finns alltid risk för våldsanvändning i tjänst. Det kan man aldrig komma ifrån. Men jag efterlyser ännu mer förtydligande dokument för hur och när beredskapspoliser ska kunna få användas. Jag tycker att 2§ och 5§ i förordningen (2008:1097) om beredskapspolisen behöver omformuleras så att det blir lättare för Rikspolisstyrelsen att tillstyrka användning av beredskapspolisen. Till exempel inför Power Meet sommaren 2009 och minister mötet i Umeå i oktober 2009.

---

⁷¹ Holgersson S, Yrke polis, s.74, GML Print on Demand AB, Stockholm 2007.

⁷² Holgersson syftar på polisman, inte övriga anställda.

⁷³ Holgersson S, Yrke polis, s.76, GML Print on Demand AB, Stockholm 2007.

⁷⁴ Krisberedskapsmyndigheten:s temaserier 2006:4, Terrorattackerna i London den 7 juli 2005, s.54-55.

⁷⁵ Ordningsvakt har polisbefogenhet med stöd av polislagen 10 och 13§§.

Begäran om det sistnämnda från polismyndigheten i Västerbottens län har i skrivande stund inte besvarats av Rikspolisstyrelsen.⁷⁶ Vid en telefonintervju med Tommy Hydfors, biträdande rikskriminalchef vid Rikskriminalpolisen⁷⁷ 2009-08-17, fick jag svaret att de inte ens känner till begäran från Västerbottens län, daterad 2009-03-17. Tommy Hydfors meddelar att även fast han inte sett begäran blir svaret ett nej!

Ett exempel på ett tillfälle när jag tycker att beredskapspolisen kunde ha utnyttjats är Irakkonferensen sommaren 2008. Deras arbetsuppgifter borde då ha varit trafikdirigering, bevakning av transportvägar, Arlanda flygplats samt av den kungliga middagen vid Rosersbergs slott.

När jag utgår från intervjusvaren samt tidigare forskning ser det ut som att beredskapspolisen har en viktig funktion att fylla inom svensk krishantering. När det däremot går till beslut om användande backar Rikspolisstyrelsen. Varför? Beror det på att man vill behålla sin professionella status? Polisförbundet är tydligt inne på den linjen. De argumenterar för att lägga ner beredskapspolisen i dess nuvarande form och låta hemvärnet ta över motsvarade uppgift.

Om Rikspolisstyrelsen har ambitionen att uppfylla regeringens krav på att vara en god krishanterare bör den också lägga en hel del resurser på att se till att en sådan kompetens, som beredskapspolisen utgör, kan genereras och upprätthållas.⁷⁸ Beredskapspoliser bör därför specialiseras i krishantering, utnyttjas i största möjliga mån och få mer fortlöpande utbildning. Förordningen om beredskapspolisen (2008:1097), behöver både förtydligas och luckras upp för att underlätta användningen av beredskapspolisen, även vid situationer som ännu inte utvecklats till fullskaliga kriser.

Beredskapspolisen ökar polisens synlighet. Även detta är ett krav som regeringen har på polisen, att de måste öka sin synlighet bland allmänheten. Risker att beredskapspolisen självdör är stor om Rikspolisstyrelsen inte tar denna förstärkningsresurs på allvar och utnyttjar den mer.

---

⁷⁶ Polismyndigheten i Västerbottens län, begäran av användning av beredskapspolis, Dianr. AAC 080-2074-08

⁷⁷ Rikskriminalpolisen tillhör Rikspolisstyrelsen. En av arbetsuppgifterna är att besluta om den förstärkning som polismyndigheterna behöver, bl. a. om beredskapspolisen.

8. Referenslitteratur

Agrell Wilhelm, Förvarning och samhällshot, Studentlitteratur, Lund 2005.

Bjereld Ulf, Demker Marie och Hinnfors Jonas, Varför vetenskap? Författarna och studentlitteratur, Polen 2007.

Beredskapspolisföreningen, <http://www.beredskapspolisen.org/> .

Boin, Hart McConnell, Crisis exploitation: political and policy impacts of framing contests, Journal of European Public Policy, Jan 2009.

British Transport Police, about us, <http://www.btp.police.uk/>, 2009-08-22.

Bäck och Halvarson, Metodbok, projekt och utredningar, Författarna och SNS förlag, Kristianstad 1992.

Domstolsverket, Högstadsdomstolen, Målnummer 235-81, <https://www.lagen.nu/dom/nja/1981s1135//>, 2009-08-22.

Energimyndigheten, <http://www.energimyndigheten.se>,
<http://www.energimyndigheten.se/sv/Om-oss/Var-verksamhet/Trygg-energiforsorjning/Elforsorjning/Lardomar-fran-intraffade-elavbrott/Stormen-Gudrun/>.

Förordning (1986:616) om beredskapspolisen.

Förordning (2008:1097) om beredskapspolisen.

Förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet.

Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap,
www.notisum.se/rnp/SLS/lag/20060942.htm.

---

⁷⁸ Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16, s.55-56.

Försvarsmakten, Vad är CBRN, <http://www.mil.se/skyddc/Vad-ar-CBRN//>.

Hanzén och Hagström, I krisen prövas ordningsmakten, Jure förlag, Stockholm, 2004.

Holgersson, Stefan, Yrke polis, GML Print on Demand AB, Stockholm 2007.

Kingdon John, W, Agendas, Alternatives and public policies, Addison and Wesley, 2003.

Krisberedskapsmyndigheten, Terrorattackerna i London den 7 juli 2005, KBM:s temaserie, 2006:4, Edita, Västerås 2006.

Krisberedskapsmyndigheten, Utvärdering av beredskapspolisen, 2008-05-16.

Kvale Steinar, Den kvalitativa forskningsintervjun, Studentlitteratur, Lund 1997.

Lag (1943:881) om polisens ställning under krig.

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Lag (1990:12) om totalförsvarets folkrättsförordning.

Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

Monkkonen Eric H, History of urban police, Crime and Justice, Vol.15, Modern Policing, University of Chicago press, 1992.

Mörth Ulrika & Sahlin- Andersson Kerstin (red.), Privat Offentliga Partnerskap, Författarna och SNS förlag Stockholm, 2006.

Nylén Lars, Operativ ledning, Rikspolisstyrelsen, Carlshamn tryck och media, 2006.

Regeringen, Justitiedepartementet, Medgivande om att få ta beredskapspolismän i anspråk, regeringsbeslut 94, 2006-12-21, Ju2006/10359/PO.

Regeringskansliet, Fortsatt förnyelse av totalförsvaret, regeringens proposition 2001/02:10.

Regeringskansliet, Samverkan vid kris, regeringens proposition 2005/06:133.

Renemark m fl, Organisering kring hot och risk, Studentlitteratur, Pozkal, Polen 2007.

Rienecker L, Problemformulering, Liber AB, Daleke Grafiska AB, Malmö 2004.

Riksdag & departement, politisk journal, 2002-04-12,
<http://www.beredskapspolisen.org/images/rod.gif>, 2009-08-15.

Rikspolisstyrelsen, Stormen över Kronobergslän, 2005-02-03, POL-134-193/05.

Rikspolisstyrelsen, synligare polisverksamhet,
http://www.polisen.se/PageFiles/14569/080530SLUTRAPP_synl_polisv.pdf, 08-05-30.

Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens planering, organisation och, ledning vid särskilda händelser, RPSFS 2006:14, FAP 201-1.

Rikspolisstyrelsens utvärdering av EU-kommenderingen i Göteborg år 2001.

Skogsaktuellt, 2007-01-15, <http://www.skogsaktuellt.se/> .

Socialstyrelsen, Terrorattackerna mot world Trade Center 11 september 2001, Bergslagens Grafiska, Lindesberg, november 2004.

Statens Offentliga Utredningar, Framtidens polis, SOU 2007:39, Edita, stockholm 2007.

Sundelius m.fl., Krishantering på svenska, Nerénus och Santérius förlag, Stockholm, 1997.

Tehlin, K och Svantemark, K, Polis i kris, Timbro förlag. Stockholm 2005.

Westerlund G, Polisens vapenanvändning, Bruuns bokförlag, Mölnlycke 2004.